כך גם כאן, נענה הקדוש ברוך הוא רק בסוף יום התענית, כדי שיתמקמקו העם ויצטערו כל היום בצום ותענית.

ותמהה הגמרא: לשיטתו של **שמואל הקטן**, שבין אם נענה הקדוש ברוך הוא מיד בתחילת היום, אין זה שבחו של צבור. ובין אם נענה בסוף היום, אין זה שבחו של צבור. **שבחו של צבור** — **היכי דמי**, באיזה אופן יהיו העם נענים, כדי שנדע שרצה הקדוש ברוך הוא בהם ובתפילתם?!

ומבארת הגמרא: באופן **שאמר** הציבור "**משיב הרוח**" — ומיד לאחר מכן **נשב זיקא** [נשבה הרוח]. **אמר** הציבור "**מוריד הגשם**" — ומיד לאחר מכן **אתא מיטרא** [בא הגשם]. באופן כזה מוכח שרצה הקדוש ברוך הוא בתפילתם.

שלכן המתין להם עד שיתפללו, ולא הוריד את הגשם עוד קודם לכן, כי רצה לשמוע את תפילתם. ומצד שני, לא המתין עד סוף היום שיתמקמקו בצערם, אלא הוריד להם את הגשם מיד.

שנינו במשנתנו: **מעשה וגזרו תענית בלוד כו'** [המשך דברי המשנה: "וירדו להם גשמים קודם חצות. אמר להם רבי טרפון: צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב. ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין הערביים וקראו הלל הגדול"][1517].

ותמהה הגמרא: למה הלכו קודם לביתם ואכלו ושתו, ורק אחר כך חזרו לבית הכנסת ואמרו הלל? **ונימא הלל מעיקרא** [שיאמרו הלל מתחילה, כשהם עדיין בבית הכנסת בתעניתם]!

אביי ורבא דאמרי תרווייהו [אמרו שניהם כאחד]: הטעם הוא, **לפי שאין אומרים** הלל הגדול **אלא על נפש שבעה, וכרם מלאה.** כו-א

והיינו משום שבהלל הגדול כתוב הפסוק: "נותן לחם לכל בשר", ולכן ראוי שייאמר כשהם שבעים.

ותמהה הגמרא: **איני?** האם באמת כך הוא הדין, שאין אומרים הלל לפני שאכלו ושתו?

והא רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר [הזדמן לבית הכנסת של אדם[1518] ששמו "אבי גובר"], **וגזר תענית, וירדו להם גשמים עד חצות. ואמר** רב פפא **הלל** כשהיו בבית הכנסת, בתעניתם, ורק **אחר כך אכלו ושתו!**

ומתרצת הגמרא: באמת אין אומרים הלל אחר התענית קודם שיאכלו וישתו. **ושאני** [ושונים] **בני מחוזא** [שם היה אותו בית כנסת של אבי גובר], **דשכיחי בהו שכרות** [ששכיחה בהם שכרות. כלומר, רגילים הם להשתכר]. ואם יאכלו וישתו, ישתכרו, ויפשעו ולא יאמרו הלל.

לכן אמר להם רב פפא שקודם כל יאמרו הלל, ורק אחר כך יאכלו וישתו.

הדרן עלך סדר תעניות אלו.

1517. הוא פרק קל"ו שבתהלים. וקוראין אותו, מפני שנאמר בו "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו". **רש"י** להלן [כה ב].

1518. או שהוא שם מקום. **רש"י**.